

Bağlanma Stilleri ve Psikopatoloji Arasındaki Potansiyel Düzenleyici Unsurlar: Reddedilme Duyarlılığı ve Benlik Saygısı

Potential Regulatory Elements Between Attachment Styles and Psychopathology: Rejection Sensitivity and Self-esteem

Zeynep SET^b

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, Tekirdağ, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bireylerin gelişimlerinde bağlanmanın önemi çok büyüktür. İlk yaşantılarla kurulan bağlanma örüntülerinin ilişkilerimizi ve özellikle de ruhsal durumumuzu etkilediği düşünülmektedir. Bu çalışmada bağlanma, depresyon ve kaygı arasındaki ilişkide benlik saygısının ve reddedilme duyarlılığının aracı etkisinin incelenmesi hedeflenmektedir.

Yöntem: Çalışmaya üniversitede öğrenim gören 340 öğrenci dâhil edilmiştir. Öğrencilerin yakın ilişkilerindeki bağlanma örüntüleri Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri II, depresyon ve kaygı düzeyleri Beck Depresyon ve Beck Kaygı Ölçekleri, reddedilme duyarlılığı Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ve benlik saygısı Benlik Saygısı Ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir.

Sonuçlar: Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça psikopatoloji belirtilerinin

ve reddedilme duyarlılığının arttığı, benlik saygısının azaldığı görülmüştür. Ek olarak kaygılı bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik saygısının, kaygılı bağlanma ile benlik saygısı arasındaki ilişkide ise reddedilme duyarlılığının aracı etkisinden söz edilebilir. Öte yandan, kaçınan bağlanma ile psikopatoloji arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Tartışma: Çalışmanın bulguları kaygılı ve kaçınan bağlanma örüntüleri arasında fark olduğunu, kaygılı bağlanmanın reddedilme hassasiyetinde, depresyon ve kaygı yatkinliğinde artış, benlik saygısında düşüş ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, psikopatoloji, reddedilme duyarlılığı, benlik saygısı

ABSTRACT

Introduction: The importance of attachment in individuals' development is enormous. The attachment patterns established with the first experiences are thought to affect our relationships and especially our mental state. In this study, it is aimed to examine the mediator effect of self-esteem and rejection sensitivity in the relationship between attachment, depression and anxiety.

Method: 340 university students are included in the study. Students' attachment patterns in close relationships are evaluated by Experiences in Close Relationships-Revised, depression and anxiety levels by Beck depression and Beck Anxiety Scales, rejection sensitivity by the Rejection Sensitivity Scale and self-esteem by Self-Esteem Scale.

Results: It was found that, as anxious attachment level increased, psychopathology symptoms and rejection sensitivity increased and

self-esteem decreased. In addition, the mediator effect of self-esteem in the relationship between anxious attachment and psychopathology and the mediator effect of rejection sensitivity between anxious attachment and self-esteem could be mentioned. On the other hand, there was no significant relationship between avoiding attachment and psychopathology.

Discussion: The findings of the study show that there is a difference between anxious and avoidant attachment patterns and anxious attachment is associated with increased rejection sensitivity and susceptibility to depression and anxiety and decreased self-esteem.

Keywords: Attachment, psychopathology, rejection sensitivity, self-esteem

Cite this article as: Set Z. Bağlanma Stilleri ve Psikopatoloji Arasındaki Potansiyel Düzenleyici Unsurlar: Reddedilme Duyarlılığı ve Benlik Saygısı. Arch Neuropsychiatry 2019;56:205-212.

GİRİŞ

Bağlanma; doğuştan getirilen, içsel ya da dışsal uyarılma sonucunda ortaya çıkan ve kaygıyla tetiklenen bir sistem olarak düşünülmektedir.

Çocuğun bağlanma gerçekleşene kadar olan süreç içerisinde tehlike anında anneyi güvenli bir sığınak olarak; güvende olduğu durumlarda ise keşif davranışı için güvenli bir üs olarak kullanmasının, sağlıklı bir gelişim ayrıca güvenli bağlanma durumu için gerekli olduğu ileri sürülmektedir (1).

Annelerini güvenlik üssü olarak kullanamayan, ihtiyaçları karşılanmayan ya da tutarsız olarak karşılanan çocuklar ise güvensiz bağlanma geliştirmektedir. Zamanla bu bağlanma yaşantıları içselleştirilerek, çocuğun kendisi ve diğerleriyle ilgili zihinsel temsilleri başka bir deyişle içsel çalışma modellerini oluşturmaktadırlar (2). Böylece ilk yaşantılarla oluşturulan bu modeller çocukların kendilerini ve başkalarını değerlendirmesini etkileyerek gelecekte kuracakları ilişkilerde, beklentilerde ve algılama şekillerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kendisini olumsuz başkalarını ise olumlu olarak değerlendiren, kaygılı bağlanma stiline sahip kişiler, yüksek kaygı düzeyi ve bağlanma güvenliğinin yokluğu ile güçlü bir yakınlık ihtiyacının yanı sıra ilişki içinde reddedilme kaygısıyla karakterize edilmektedirler (3).

Kendilerine ait olumlu, ötekilere dair ise olumsuz zihinsel modelleri içeren kaçınan bağlanma stilinde ise bireyler, özerkliklerine aşırı derecede önem vermektedirler ve diğerleri ile aralarına mesafe koyarak olası hayal kırıklıklarından kendilerini korumaya çalışmaktadırlar (3). Bu çalışma kapsamında yetişkin bağlanmasının yukarıda sözünü ettiğimiz iki boyutu ele alınacaktır.

Bağlanma Stili ve Psikopatoloji

Erken dönem bağlanma stilleri sonucunda oluşan içsel çalışan modellerin yaşam boyu var olduğu, özellikle de ruh sağlığını doğrudan etkilediği ileri sürülmektedir (2). Bağlanma kuramına göre güvensiz bağlanma; kaygı, depresyon, sosyal izolasyon gibi içselleştirme problemleri için risk faktörü olarak görülmektedir (4). Ayrıca buna ek olarak erken yaşlarda kaygılı ya da kaçınan bağlanma geliştiren kişiler, yakın ilişkilerinde yaşadıkları sorunların yanı sıra stres altında işlevsel olmayan tepkiler verdikleri için gelişimlerin bir döneminde psikopatolojilere de yatkınlık gösterebilmektedirler (5).

Yapılan bir meta analiz çalışmasında güvenli bağlanmaya sahip çocuklarla kıyaslandığında, güvensiz bağlanan çocukların iki kat daha fazla içselleştirme problemi gösterdiği ve kaçınan bağlanmaya sahip çocukların içselleştirme problemlerinin en yüksek düzeyde olduğu görülmüştür (6). Tüm bu bulgular ışığında, çalışmanın amacı, güvensiz bağlanma stillerinin (kaygılı ve kaçınmacı) psikopatolojiyi doğrudan veya dolaylı olarak nasıl etkileyebileceğini gösteren bir model yaratmak ve test etmektedir.

Aracılar: Reddedilme Duyarlılığı ve Benlik Saygısı

Reddedilme duyarlılığı, reddedilmeye karşı kaygılı bekleyiş, reddedilme algısının kolay bir şekilde ortaya çıkması ve reddedilmeye aşırı tepki verme bileşenlerini ifade eden bir kavram olarak kullanılmaktadır (7). İnsanların reddedilmekten kaçınmaya dair arzusu ve kabul görmeye ihtiyacı olduğu fikri bağlanma teorisinin temelini oluşturmaktadır (8). Bowlby'e (9) göre, ihtiyaçları tutarlı ve duyarlı bir biçimde karşılanmayan ya da reddedilen çocuklar diğerlerine karşı güven duygusu hissetmezler ve reddedilmeye duyarlı hale gelirler. Farklı bağlanma biçimlerinin reddedilme duyarlılığına etkisini inceleyen bir çalışmada güvenli bağlanma biçimine sahip bireylerin kaygılı ve kaçınmacı bağlanma biçimine sahip bireylere göre daha yüksek düzeyde reddedilme duyarlılığı olduğu bulgulanmıştır (10). Benzer şekilde erken çocukluk dönemlerinde reddedilen (7, 11), ya da istismar veya ihmal deneyimi yaşayan (12) bireylerin reddedilme duyarlılığı geliştirebildiği ve yetişkinlik döneminde kişiler arası problemlere fazla duyarlılık göstererek, algılanan ve gerçekçi eleştirilerle aşırı ilgilenerek güçlükler yaşayabildiği görülmektedir (13).

Araştırmalar reddedilme duyarlılığının psikopatolojiyle ilişkisini de incelemektedir. Chango ve ark.(14), reddedilme hassasiyetinin oluşturduğu savunmasızlığa sahip bireylerin depresyon geliştirmeye daha meyilli olduklarını bulgulanmıştır. Benzer şekilde başka bir çalışmada reddedilme hassasiyeti ile anksiyete arasında orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir (15).

Benlik saygısı, kişinin kendi benliğini pozitif ya da negatif değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (16). Diğer bir deyişle benlik saygısı bireyin kendisi hakkındaki değerlendirmelerinin toplamıdır ve bağlanma figürü tarafından çocuğun ihtiyaçlarına verilen cevaplarla şekillendiği ileri sürülmektedir (17). Yüksek benlik saygısı olan kişilerin kendilerine daha çok güvendiği ve hedeflerini gerçekleştirme konusunda daha hırslı olduğu görülmektedir. Düşük benlik saygısına sahip bireylerin ise onay görmeme ve reddedilme duyarlılığına sahip olduğu, reddedilme ihtimali ve utanç duymalarına neden olabilecek sıkıntılı durumların yanı sıra ilişki

kurmaktan da kaçınma eğilimi içerisinde oldukları görülmektedir (11). Bunu destekleyecek nitelikte Sarıçam, Gençdoğan ve Erözkan (18)'in üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmanın sonuçları, reddedilme duyarlılığı arttıkça benlik saygısının azaldığını göstermektedir.

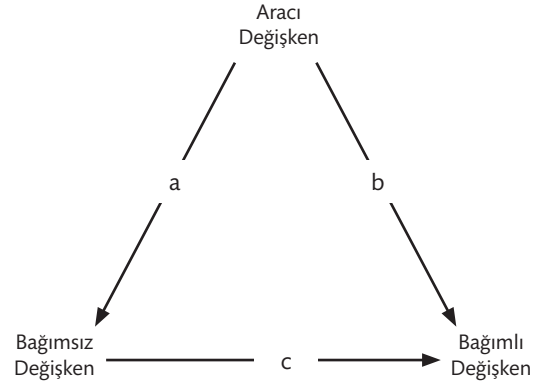
Bağlanma figürüyle ilişkinin olumsuz olduğu durumlarda geliştirilen olumsuz benlik modeli kişinin kendine verdiği değeri azaltarak depresyona karşı savunmasızlığını arttırabilmektedir. Yapılan boylamsal bir çalışmada düşük benlik saygısının depresyon için risk faktörü olduğu görülmüştür (19, 20). Bir diğer çalışmada ise açık benlik saygısının hem depresyon hem de sosyal anksiyete bozukluğuyla anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (21). Benlik saygısı ve kaygı arasındaki ilişki ise nadiren incelenmiştir ve benlik saygısının kaygıya aracı bir etkisinin olabileceği düşünülmektedir (22).

Bu çalışma kapsamında kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stillerinin benlik saygısı ile negatif, reddedilme duyarlılığı ve psikopatolojiyle ise pozitif yönde ilişkili olması beklenmektedir. Ayrıca reddedilme duyarlılığının psikopatolojiyle pozitif, benlik saygısıyla negatif yönde ilişkili olduğu varsayılmaktadır. Öte yandan bağlanma biçimleri ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik saygısı ve reddedilme duyarlılığının, bağlanma biçimleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının ve reddedilme duyarlılığı ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık edeceği öngörülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma bağlanma boyutları, psikopatoloji, reddedilme duyarlılığı ve benlik saygısı değişkenleri arasındaki ilişkileri (Şekil 1) ortaya koymak üzere ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Çalışmanın etik onayı verilerin toplanacağı üniversitenin 26.04.2018 tarih ve 2018/60/04/08 onay numarası ile Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır.

Şekil 1. Aracı etki modeli.

Örneklem

Katılımcılar 2017-2018 öğretim yılında iki farklı devlet üniversitesinin çeşitli fakülte ve bölümlerde öğrenim gören 340 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Yaşları 17-36 arasında değişen ($\bar{X}=21,19$, $S=2,25$) katılımcıların 239'u (%70,3) kadın, 101'i (%29,7) erkektir. Katılımcılara öncelikle çalışmanın amacı belirtilerek katılımları için sözel ve yazılı onamları alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)

Fraley ve Shaver tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Selçuk ve ark.(23) tarafından yapılmıştır. Ölçekte 18'i kaygı, 18'i kaçınma alt boyutunda olmak üzere toplam 36 madde vardır. Her bir alt boyuttan alınan puan 18 ile 126 arasında değişmekte ve ölçekten alınan puan arttıkça kaçınmacı bağlanmanın arttığı söylenmektedir.

Cronbach alfa katsayısı kaçınma alt boyutu için 0,90, kaygı alt boyutu için 0,86 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin kaçınma ve kaygı boyutlarına ilişkin test-tekrar-test güvenilirliği katsayıları ise sırasıyla 0,81 ve 0,82'dir (23). Bu araştırma için kaygı alt boyutunun iç tutarlılık kat sayısı 0,87, kaçınma alt boyutunun 0,82 ve ölçeğin geneli için ise 0,86 olarak hesaplanmıştır.

Beck Depresyon Ölçeği

Beck tarafından 1961 yılında geliştirilen Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ), depresyonda görülen somatik, duygusal, bilişsel ve motivasyonel belirtileri ölçer. Ölçeğin amacı depresyon tanısı koymak değil, depresyon belirtilerinin derecesini objektif olarak belirlemektir. Ölçek, 21 belirti kategorisini içerir. Bunlar; duygu durumu, kötümserlik, başarısızlık duygusu, doyumсузлук, suçluluk duygusu, cezalandırılma duygusu, kendinden nefret etme, kendini suçlama, kendini cezalandırma arzusu, ağlama nöbetleri, sınırlılık, sosyal içedönüklük, kararsızlık, bedensel imge, çalışabilirliğin ketlenmesi, uyku bozuklukları, yorgunluk, bitkinlik, iştahın azalması, kilo kaybı, somatik yakınmalar, cinsel dürtü kaybıdır.

Kişiden, o gün dâhil olmak üzere geçirdiği son hafta içinde kendini nasıl hissettiğini en iyi ifade eden cümleyi seçmesi istenir. Her madde 0 ile 3 arasında puan alır. Bunların toplanmasıyla elde edilen en yüksek depresyon puanı 63'tür. Toplam puanın yüksek oluşu, depresyon düzeyinin yüksekliğini gösterir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması 1980 yılında Tegin tarafından yapılmıştır. Türkçe formunun güvenilirlik çalışmasında, ölçeğin iki yarım test güvenilirlik katsayısı öğrenci grubu için 0,78, depresif hastalar için 0,61 olarak saptanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,65 olarak bulunmuştur. Bu araştırma için iç tutarlılık katsayısı ise 0,86 olarak hesaplanmıştır.

Beck Anksiyete Ölçeği

Anksiyete belirtilerini ölçmek ve anksiyetenin bilişsel yanlarını ortaya koymak amacıyla Beck tarafından geliştirilen ölçek 13'ü fizyolojik semptomları, 5'i kavrama yönünü ve 3'ü hem somatik hem de kavrama semptomlarını değerlendiren toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması 1998 yılında Ulusoy tarafından yapılmıştır. Ölçekte yer alan her bir madde 4'lü likert üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan puanların yüksekliği anksiyetenin şiddetini göstermektedir. Bu araştırma için iç tutarlılık katsayısı 0,92 olarak hesaplanmıştır.

Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği

Downey ve Feldman (7) tarafından reddedilme hassasiyetini belirlemek üzere geliştirilmiş ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Özen, Sümer ve Demir (24) tarafından yapılmıştır. Ölçekte toplam 26 madde ve "arkadaşlarla ilgili reddedilme duyarlılığı" ve "ebeveynlerle ilgili reddedilme duyarlılığı" olmak üzere iki alt boyut bulunmaktadır. Her bir madde 6'lı likert üzerinden puanlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı 0,73 ile 0,85 arasındadır. Bu araştırma için iç tutarlılık katsayısı ise 0,88 olarak hesaplanmıştır.

Benlik Saygısı Ölçeği

Benlik saygısının olumlu ve olumsuz yönlerini iki boyut şeklinde ölçmek için 2010 yılında Tukuş tarafından geliştirilmiş ölçekte, 10 olumlu 10 olumsuz olmak üzere toplam 20 madde bulunmaktadır. Ölçekte bulunan her bir madde 6'lı Likert üzerinden puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan olumsuz boyuttaki maddeler ters çevrilerek toplam puan alınabilmekte, puanların artması benlik saygısının da arttığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının olumlu alt boyutu için 0,91, olumsuz alt boyutu için ise 0,87 olduğu belirtilmiştir. Bu araştırma için ise iç tutarlılık katsayısı 0,89 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Her bir katılımcı için ortalama veri toplama süresi 10–15 dakika arasındadır. Araştırmada test edilmesi planlanan yapısal model, en çok olabilirlik tahminleme (maximum likelihood) yöntemi kullanılarak IBM SPSS ve Amos 21,0 programları ile test edilmiştir. Modelin veriye uyumluluğu,

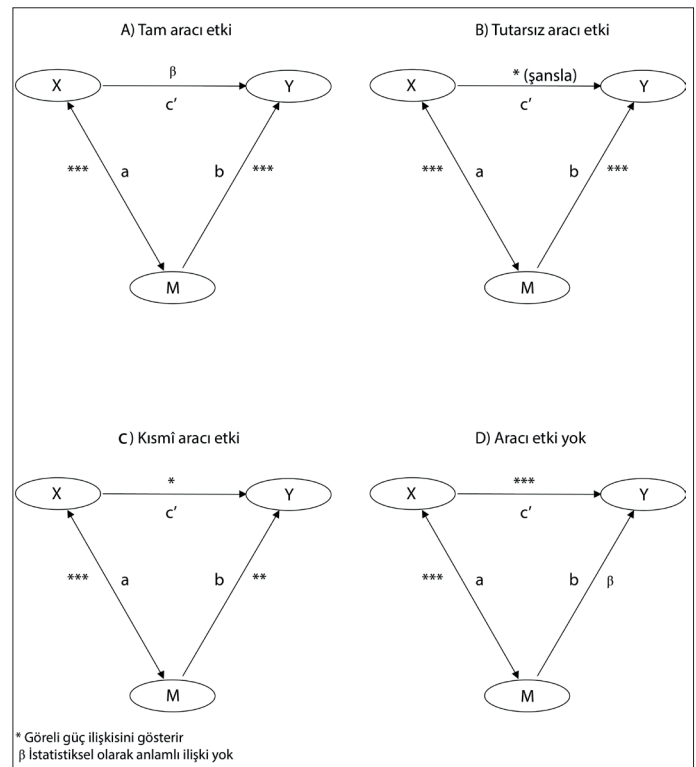
uyum indekslerinin yanı sıra, örtük değişkenlere giden yol katsayılarına ait t değerlerinin anlamlılığına da bakılarak değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında ölçme modelleri ve hipotetik modellerin doğrulanıp doğrulanmadığı test edilirken uyum iyiliği indekslerinden ki-kare/df <5, 0,90<CFI (Comparative Fit Index), 0,90<GFI (Goodness of Fit Index), SRMR <0,08 (Standardized Root Mean Square Residual), RMSEA <0,08 (Root Mean Square Error of Approximation) ve 90<NNFI (Non-Normed Fit Index) dikkate alınmıştır. Yapılan önsel analizlerde, gözlenen değişkenlerin basıklık değerlerinin 0,01 ile 1,88 arasında, çarpıklık değerlerinin ise 0,01 ile 0,99 arasında kabul edilebilir sınırlar içinde yer aldığı belirlenmiştir (25).

Aracı Etki

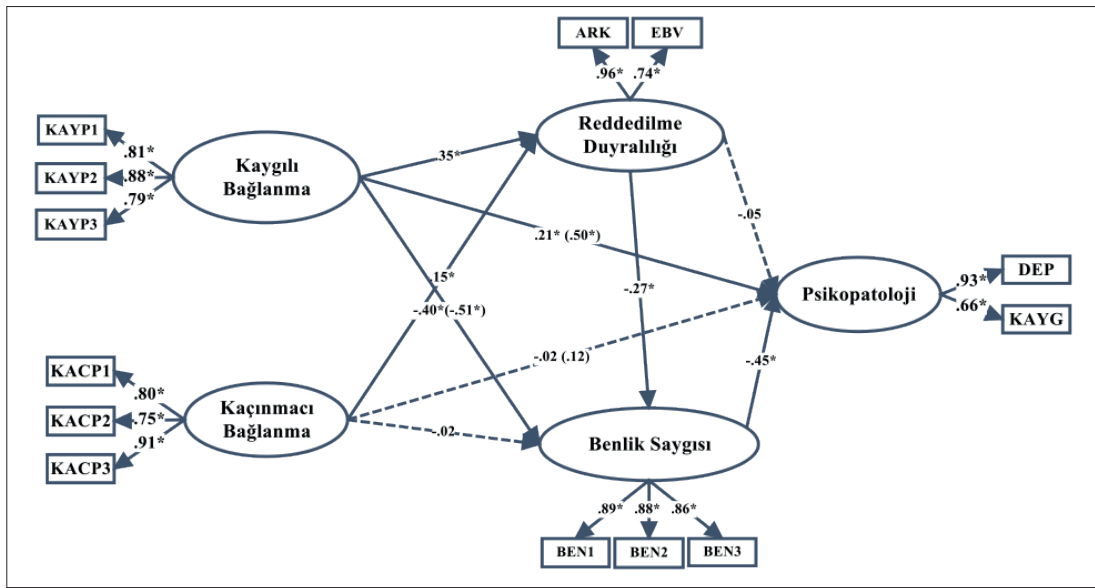
Aracı değişken, bağımlı değişkenden bağımsız değişkene olan nedensel ilişkide ara etki yaratan değişkendir. Diğer bir deyişle, bağımsız değişken aracı değişkeni ortaya çıkarır ve daha sonra oluşturulan bu etki bağımlı değişkeni belirler (26).

Aracı etkiyi açıklamak amacıyla, Şekil 2'de zincirleme nedensel ilişkiyi göstermek amacıyla bir yol diyagramı sunulmuştur. Bu model üç değişkenden oluşmaktadır ve bağımlı değişkene iki nedensel yolun olduğu varsayılmıştır. Bu modelde üç farklı yol katsayısı bulunmaktadır: Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki direkt etkisi (Yol c), aracı değişkenin bağımlı değişken üzerindeki direkt etkisi (Yol b) ve bağımsız değişkenin aracı değişken üzerindeki etkisi (Yol a). Bir değişken aşağıdaki koşulları yerine getirdiği zaman arabulucu olarak görev yapar (27):

- Bağımsız değişkendeki değişimler varsayılan arabulucu değişkendeki değişimleri anlamlı bir biçimde oluşturuyorsa (Yol a istatistiksel olarak anlamlı ise)
- Aracı değişkendeki değişimler bağımlı değişkendeki değişimleri anlamlı bir biçimde oluşturuyorsa (Yol b istatistiksel olarak anlamlı ise)
- Bağımsız değişkenden aracı değişkene ve aracı değişkenden bağımlı değişkene olan yollar (Yol a ve Yol b) kontrol edildiğinde, daha önceden bağımsız ve bağımlı değişken arasında anlamlı bir biçimde olan ilişki artık anlamlı değil ise.

Şekil 2. Aracı etki türleri.

Şekil 3. Hipotetik model; KAYP1-3, üç parsel YIYE-II ölçeği kaygılı bağlanma alt boyutu maddelerinden; KACP1-3, üç parsel YIYE-II ölçeği kaçınmacı bağlanma alt boyutu maddelerinden; BEN1-3, benlik saygısı ölçeğinden üretilmiş üç parsel; DEP, Beck depresyon ölçeği toplam puanı; KAYG, Beck anksiyete ölçeği toplam puanı; ARK, reddedilme duyarlılığı ölçeği arkadaşlardan alt boyutu toplam puanı; EBV, reddedilme duyarlılığı ölçeği ebeveynlerden alt boyutu toplam puanı.

Aracı etki incelenirken bağımsız değişken, aracı değişken ve bağımlı değişken arasındaki yolların anlamlı olup olmama durumlarının değiştiği farklı durumlara göre tespit edilen aracı etki tamamen aracı, kısmen aracı ve tutarsız aracı olarak ifade edilmektedir. Aracı etki türlerinin modellenmesi Şekil 3'te sunulmuştur (28).

BULGULAR

Ölçüm Modeli

Ölçüm modeli ile incelenmesi amaçlanan durumlar şu şekildedir:

- Beck Depresyon Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının Psikopatoloji değişkeninin temsil edip etmediğinin gösterilmesi,
- Üç parsel YIYE-II Ölçeği Kaygılı Bağlanma alt boyutu maddelerinin, Kaygılı Bağlanma ve üç parsel YIYE-II Ölçeği Kaçınmacı Bağlanma alt boyutu maddelerinin, Kaçınmacı Bağlanma değişkenini temsil edip etmediğinin gösterilmesi,

- Üç parsel Benlik Ölçeği maddelerinin, Benlik Saygısı değişkenini temsil edip etmediğinin gösterilmesi,
- Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği, arkadaşlardan ve ebeveynlerden alt boyutu toplam puanlarının, Reddedilme Duyarlılığı değişkenini temsil edip etmediğinin gösterilmesi.

Bu amaçla, araştırma kapsamında belirlenen modele ilişkin ölçüm modeli test edilmiş ve analiz sonucunda uyum indeks değerlerinin χ^2 (55, N=340)=201,92, p=0,001; GFI=0,92; AGFI=0,86; CFI=0,94; NFI=0,92; RMSEA=0,089 (RMSEA için %90 güven aralığı=0,076-0,10) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Elde edilen uyum indeksi değerlerine göre modelin veri ile iyi uyum gösterdiği ifade edilebilir. Diğer bir deyişle psikopatoloji, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma, benlik saygısı ve reddedilme duyarlılığı örtük değişkenleri belirlenen gözlenen değişkenler ile temsil edilmektedir. Ölçüm modelinde yer alan her bir ölçeğin alt boyut puanları arası korelasyon katsayılarının 0,77 ile -0,03 arasında değiştiği gözlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Modelde bulunan gözlenen değişkenler arası ilişkilerin incelenmesi ve tanımlayıcı istatistik değerleri

Değişkenler		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Reddedilme Duyarlılığı	1. Arkadaşla	-												
	2. Ebeveynlerle	0,71**	-											
Psikopatoloji	3. BDEP	0,19**	0,12*	-										
	4. BANKS	0,12*	0,15**	0,62**	-									
Kaygılı Bağlanma	5. KAYP1	0,36**	0,23**	0,32**	0,28**	-								
	6. KAYP2	0,26**	0,25**	0,34**	0,36**	0,69**	-							
	7. KAYP3	0,28**	0,18**	0,24**	0,23**	0,61**	0,72**	-						
Kaçınmacı Bağlanma	8. KACP1	0,22**	0,18**	0,1	0,1	0,30**	0,12*	-0,01	-					
	9. KACP2	0,16**	0,07	-0,03	-0,07	0,26**	0,17**	0,11	0,58**	-				
	10. KACP3	0,19**	0,16**	0,07	0,11	0,27**	0,20**	0,09	0,72**	0,67**	-			
Benlik Saygısı	11. BEN1	-0,39**	-0,28**	-0,47**	-0,32**	-0,44**	-0,35**	-0,33**	-0,15**	-0,06	-0,05	-		
	12. BEN2	-0,36**	-0,25**	-0,49**	-0,31**	-0,44**	-0,39**	-0,35**	-0,18**	-0,08	-0,09	0,76**	-	
	13. BEN3	-0,29**	-0,19**	-0,35**	-0,18**	-0,38**	-0,29**	-0,25**	-0,22**	-0,11*	-0,09	0,77**	0,76**	-
Ortalama		7,49	7,9	35,99	16,86	15,91	24,54	24,04	16,88	2,84	19,54	32,89	29,15	26,45
Standart Sapma		3,15	4,02	9,59	12,81	7,04	6,57	7,22	6,61	5,22	6,04	6,57	7,06	5,7

*p<0,05; **p<0,01; KAYP1-3, üç parsel YIYE-II ölçeği kaygılı bağlanma alt boyutu maddelerinden; KACP1-3, üç parsel YIYE-II ölçeği kaçınmacı bağlanma alt boyutu maddelerinden; BEN1-3, benlik saygısı ölçeğinden üretilmiş üç parsel; DEP, Beck depresyon ölçeği toplam puanı; KAYG, Beck anksiyete ölçeği toplam puanı; ARK, reddedilme duyarlılığı ölçeği arkadaşlardan alt boyutu toplam puanı; EBV, reddedilme duyarlılığı ölçeği ebeveynlerden alt boyutu toplam puanı.

Tablo 2. Ölçüm modeline ilişkin faktör yükleri, standart hata ve t değerleri

Değişken ve Ölçüm	Standardize Edilmemiş Faktör Yükleri	Standardize Edilmiş Faktör Yükleri	SH	t
Kaygılı Bağlanma				
KAYP3	1,00	0,79	-	-
KAYP2	1,02	0,89	0,06	16,28*
KAYP1	0,99	0,8	0,07	15,18*
Kaçınmacı Bağlanma				
KACP3	1,00	0,91	-	-
KACP2	0,71	0,75	0,05	14,76*
KACP1	0,96	0,79	0,06	15,70*
Reddedilme Duyarlılığı				
ARKR	1,00	0,99	-	-
EBVR	0,93	0,72	0,11	8,48*
Benlik Saygısı				
BEN3	1,00	0,85	-	-
BEN2	1,27	0,88	0,06	2,16*
BEN1	1,20	0,89	0,06	2,54*
Psikopatoloji				
BDEP	1,00	0,93	-	-
BANKS	0,95	0,67	0,11	8,44*

* $p<0,05$; KAYP1-3, üç parsel YIYE-II ölçeği kaygılı bağlanma alt boyutu maddelerinden; KACP1-3, üç parsel YIYE-II ölçeği kaçınmacı bağlanma alt boyutu maddelerinden; BEN1-3, benlik saygısı ölçeğinden üretilmiş üç parsel; DEP, Beck depresyon ölçeği toplam puanı; KAYG, Beck anksiyete ölçeği toplam puanı; ARK, reddedilme duyarlılığı ölçeği arkadaşlardan alt boyutu toplam puanı; EBV, reddedilme duyarlılığı ölçeği ebeveynlerden alt boyutu toplam puanı.

Kullanılan ölçeklerin alt boyutlarına ait toplam puanlar ile elde edilen gözlenen değişkenlerin Reddedilme Duyarlılığı, Psikopatoloji, Kaygılı Bağlanma, Kaçınmacı Bağlanma ve Benlik Saygısı örtük değişkenlerini temsil edip etmediğinin incelendiği ölçüm modeline ilişkin standartlaştırılmış yol katsayıları, yol katsayılarına ait standart hata değerleri ve yol katsayılarının anlamlılığına ilişkin t istatistikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'de verilen değerler incelendiğinde modelde üç parsel YIYE-II Ölçeği Kaygılı Bağlanma alt boyutu maddelerinin, kaygılı bağlanmayı temsil ettiğini gösteren standartlaştırılmış faktör yük değerlerinin 0,79 ile 0,89 arasında değiştiği görülmektedir ve bu değerler istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Böylece parsel YIYE-II Ölçeği Kaygılı Bağlanma alt boyutu maddelerinin, kaygılı bağlanma değişkenini temsil ettiği yorumu yapılabilir. Modelde üç parsel YIYE-II Ölçeği Kaçınmacı Bağlanma alt boyutu maddelerinin, kaçınmacı bağlanmayı temsil ettiğini gösteren standartlaştırılmış faktör yük değerleri 0,75 ile 0,91 arasında değişmektedir ve bu değerler istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Böylece parsel YIYE-II Ölçeği Kaçınmacı Bağlanma alt boyutu maddelerinin, kaçınmacı bağlanma değişkenini temsil ettiği söylenebilir. Ölçüm modelinde, Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği arkadaşlardan ve ebeveynlerden alt boyutu toplam puanlarının, reddedilme duyarlılığı değişkenini temsil ettiğini gösteren standartlaştırılmış faktör yük değerleri 0,72 ile 0,99'dur ve bu

değerler istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği arkadaşlardan ve ebeveynlerden alt boyutu toplam puanlarının, reddedilme duyarlılığı değişkenini temsil ettiği yorumu yapılabilir. Benzer şekilde ölçüm modelinde, üç parsel Benlik Ölçeği maddelerinin, benlik saygısı değişkenini temsil ettiği, standartlaştırılmış faktör yük değerlerinin 0,85 ile 0,89 arasında değiştiği ve bu değerlerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Üç parsel Benlik Ölçeği maddelerinin, benlik saygısı değişkenini temsil ettiği söylenebilir. Modelde Beck Depresyon Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının, psikopatoloji değişkenini temsil ettiğini gösteren standartlaştırılmış faktör yük değerleri 0,67 ile 0,93'tür ve bu değerler istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Böylece, Beck Depresyon Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının, psikopatoloji değişkenini temsil ettiği yorumu yapılabilir. Sonuç olarak, ölçüm modeli ile ölçeklerle elde edilen gözlenen değişkenlerin, kaygılı bağlanma, kaçınmacı bağlanma, reddedilme duyarlılığı, benlik saygısı ve psikopatoloji örtük değişkenlerini ölçme amacına hizmet ettiği tespit edilmiştir. Örtük değişkenlere ait korelasyon değerleri ise Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3'te verilen analiz sonuçlarına göre, kaygılı bağlanma ile reddedilme duyarlılığı ($r=0,35$, $p<0,05$) ve psikopatoloji arasında ($r=0,42$, $p<0,05$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlenirken, benlik saygısı arasında ($r=-0,49$, $p<0,05$) negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki gözlenmiştir.

Tablo 3. Ölçüm Modelinde Örtük Değişkenler Arası Korelasyonların İncelenmesi

Örtük Değişkenler	1	2	3	4	5
1. Kaygılı Bağlanma	-				
2. Kaçınmacı Bağlanma	0,25*	-			
3. Reddedilme Duyarlılığı	0,35*	0,22*	-		
4. Benlik Saygısı	-0,49*	-0,14*	-0,41*	-	
5. Psikopatoloji	0,42*	0,08	0,20*	-0,54*	-

* $p<0,05$.

Çalışmaya dâhil edilen bireylerin kaygılı bağlanma puanları arttıkça reddedilme duyarlılığı ve psikopatoloji puanlarının arttığı, benlik saygısı puanlarının ise azaldığı söylenebilir. Ek olarak, kaçınmacı bağlanma ile reddedilme duyarlılığı arasında ($r=0,22, p<0,05$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlenirken, benlik saygısı arasında ($r=-0,14, p<0,05$) negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Aynı şekilde bireylerin kaçınmacı puanları arttıkça reddedilme duyarlılığının arttığı, benlik saygısı puanlarının azaldığı söylenebilir. Ancak kaçınmacı bağlanma ile psikopatoloji arasında ($r=-0,02, p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Model Testi

Araştırma kapsamında test edilmek istenen hipotetik model test edildikten sonra modele ilişkin standardize edilmiş yol katsayıları Şekil 4'te verilmiştir.

Yapısal modele ilişkin sonuçlar incelendiğinde, uyum indeksi değerlerinin $\chi^2(55, N=340)=201,91, p=0,001$; GFI=0,92; AGFI=0,86; CFI=0,94; NFI=0,92; RMSEA=0,089 (RMSEA için %90 güven aralığı=0,076-0,10) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Değerler incelendiğinde, modelin veri ile iyi uyum gösterdiği ifade edilebilir.

Şekil 4'te verilen modelde yer alan standardize edilmiş yol katsayıları incelendiğinde, kaygılı bağlanmanın reddedilme duyarlılığını ($\beta=0,35, p<0,05$), psikopatolojiyi ($\beta=0,50, p<0,05$) ve benlik saygısını ($\beta=-0,51, p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordadığı; kaçınmacı bağlanmanın ise sadece reddedilme duyarlılığının anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($\beta=0,15, p<0,05$); ayrıca reddedilme duyarlılığının, benlik saygısını anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($\beta=-0,21, p<0,05$) görülmektedir. Dolayısıyla, bireylerin kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça reddedilme duyarlılığı ve psikopatoloji artmakta, benlik saygısı ise azalmaktadır. Bireylerde kaçınmacı bağlanma düzeyinin artması da reddedilme duyarlılığını arttırmaktadır. Ayrıca, bireylerin reddedilme duyarlılığı arttıkça benlik saygısı da azalmaktadır.

Araştırma kapsamında test edilmek üzere sunulan hipotetik modelde dolaylı ilişkiler de değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, öncelikle kaygılı ve kaçınmacı bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide, benlik saygısı ve reddedilme duyarlılığının aracı rolünün olup olmadığı, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma ile benlik saygısı arasındaki ilişkide, reddedilme duyarlılığının aracı etkisi olup olmadığı, son olarak reddedilme duyarlılığı ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık etkisinin olup olmadığı test edilmiştir. Şekil 4 incelendiğinde kaçınmacı bağlanmanın ve reddedilme duyarlılığının psikopatoloji üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisinin olmadığı ($p<0,05$) belirlendiğinden kaygılı ve kaçınmacı bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide, reddedilme duyarlılığının

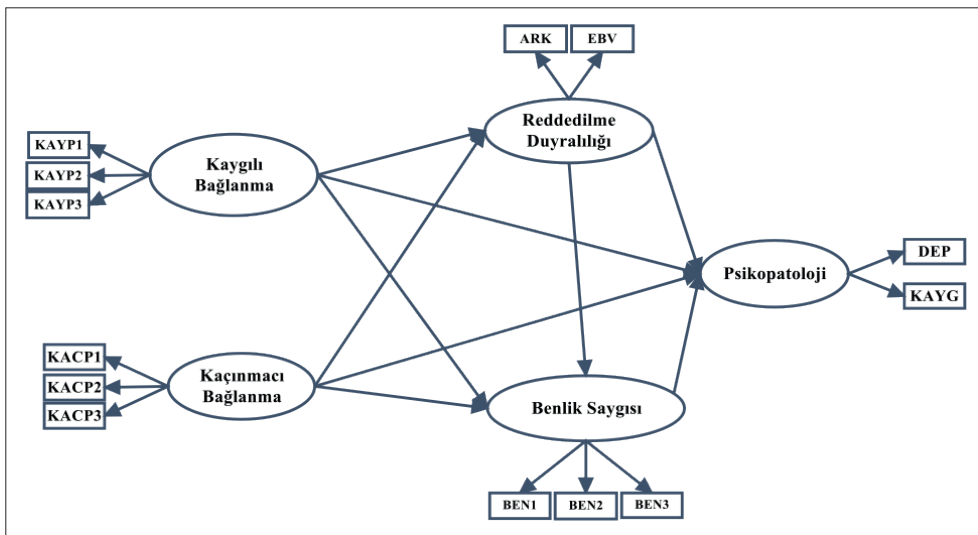
aracı rolünün olmadığı ifade edilebilir. Ayrıca kaçınmacı bağlanmanın da benlik saygısı üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisinin olmadığı ($p<0,05$) belirlendiğinden, kaçınmacı bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı etkisi olmadığı belirlenmiştir.

Şekil 4'e göre benlik saygısından psikopatolojiye giden yol katsayısı sıfıra sabitlenip model yeniden test edildiğinde, kaygılı bağlanmadan psikopatolojiye giden yol katsayısının 0,50 olup istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) tespit edilirken, benlik saygısından psikopatolojiye giden yol katsayısı sabitlenmediğinde bu ilişkinin 0,21 olup hala istatistiksel olarak anlamlı olmaya ($p<0,05$) devam ettiği gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, reddedilme duyarlılığından benlik saygısına giden yol katsayısı sıfıra sabitlendiğinde, kaygılı bağlanmadan benlik saygısına giden yol katsayısının -0,51 olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) belirlenirken, sabitlenmediğinde bu ilişkinin -0,40 olduğu ve hala istatistiksel olarak anlamlı olmaya ($p<0,05$) devam ettiği gözlenmektedir. Buna göre, kaygılı bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik saygısının; kaygılı bağlanma ile benlik saygısı arasındaki ilişkide ise reddedilme duyarlılığının kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir. Model genel olarak değerlendirildiğinde, tam aracılık etkisinden istatistiksel olarak söz edilememekle birlikte, tespit edilen kısmi aracılık etkisinden dolayı reddedilme duyarlılığı ile psikopatoloji arasındaki ilişkide, benlik saygısı üzerinden dolaylı bir ilişki olduğu da söylenebilir.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, güvensiz bağlanma stilleri (kaçınmacı, kaygılı), psikopatoloji (depresyon, anksiyete), benlik saygısı ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkiyi gözden geçirmek, güvensiz bağlanma ve psikopatoloji arasındaki ilişkide aracı olarak benlik saygısının ve reddedilme duyarlılığının etkisini araştırmaktır. Ayrıca, bağlanma stili ve benlik saygısı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının ve reddedilme duyarlılığı ile psikopatoloji arasındaki ilişkide de benlik saygısının aracı rolünü test etmektir.

Kaygılı bağlanmanın bireyi depresyon ve kaygıya daha yatkın hale getirdiğini ve yüksek reddedilme hassasiyeti ve düşük benlik saygısıyla ilişkili olduğunu ileri süren model desteklenmiştir. Bulgular bu konuda yapılan ve güvensiz bağlanan bireylerin psikopatolojiye daha yatkın olduklarını ortaya koyan çalışmalarla (4, 5, 29) paralellik göstermekte ve Bowlby'nin (9) bağlanma teorisine ampirik destek sağlayarak, erken yaşta kurulan bağlanma stillerinin önemini vurgulamaktadır. Bağlanma nesnesi ile kurulan olumsuz ilişki sonucunda çocuklar olumsuz benlik algısı geliştirebilmekte ve bu durum deneyimledikleri zorlukları kendi yetersizlikleri olarak algılamalarına yol açabilmektedir. Dolayısı ile olumsuz

Şekil 4. Hipotetik modele ilişkin standardize edilmiş yol katsayıları, * $p<0,05$; KAYP1-3, üç parsel YIYE-II ölçeği kaygılı bağlanma alt boyutu maddelerinden; KACP1-3, üç parsel YIYE-II ölçeği kaçınmacı bağlanma alt boyutu maddelerinden; BEN1-3, benlik saygısı ölçeğinden üretilmiş üç parsel; DEP, Beck depresyon ölçeği toplam puanı; KAYG, Beck anksiyete ölçeği toplam puanı; ARK, reddedilme duyarlılığı ölçeği arkadaşlardan alt boyutu toplam puanı; EBV, reddedilme duyarlılığı ölçeği ebeveynlerden alt boyutu toplam puanı.

benlik algısı, bireylerin algıladıkları değer duygusunu azaltabilmekte ve bu durum bireylerin depresyon ve kaygıya karşı savunmasız olma riskini arttırabilmektedir. Benlik saygısının kaygılı bağlanma ve psikopatoloji arasındaki ilişkiye olan kısmi aracılık etkisi ise Crocker ve Park'ın (22) çalışmasıyla tutarlıdır. Kaygılı bağlanma stili, işlevsiz tutumları arttırarak benlik saygısını azaltmakta ve düşük benlik saygısı depresif semptomların artmasına sebep olmaktadır. (30)

Ek olarak reddedilme duyarlılığı ile benlik saygısı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Reddedilme duyarlılığı arttıkça, benlik saygısının azalıyor olması Sarıçam ve ark.'nın yaptığı araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Düşük benlik saygısına sahip bireyler eleştiriye karşı duyarlı olma, benlik saygısını tehdit edebilecek davranışlardan kaçınma ve diğerlerinin onları nasıl gördüklerine kafa yorma (dikkat etme) davranışı eğilimindedirler (31).

İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, kaygılı bağlanma ve benlik saygısı arasında reddedilme duyarlılığı üzerinden dolaylı bir ilişki olduğu söylenebilir. Çünkü kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerde kaygı seviyesi artmakta ve benlik saygısı azalmaktadır. Kaygılı bireyler ise reddedilmeye karşı olan ipuçlarını daha kolay algılamakta veya önemli diğerlerinden ayrılışı daha duygusal karşılamaktadırlar (32). Bu çıkarımlarla tutarlı olacak şekilde Khoshkam ve ark.(11), kaygılı bağlanma stilleriyle anksiyete ve benlik saygısı arasında negatif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

Kaygılı bağlanma ile benlik saygısının reddedilme duyarlılığı üzerinden dolaylı bir şekilde ilişki kurmasının olası bir açıklaması olarak kültürel olarak ilişkisel hareketlilik gösterilebilir.

İlişkisel hareketlilik, bireylerin kişisel tercihlerine göre yeni ilişkiler kurarken daha özgür bir ortam oluşturmaktadır. Bunun sonucunda bireyler ilişkilerindeki olumlu yönleri bulmak ve ilişkilerini daha iyiye taşımak için gerekli olan motivasyona ulaşabilmektedirler (33). Buna karşılık, düşük ilişkisel hareketliliğe sahip toplumlarda ilişkide istikrar daha fazladır ve bu tarz toplumdaki bireylerde mevcut ilişkinin sonlanması daha yıkıcı bir etkiye sahiptir (34). Sonuç olarak, her iki toplumda da bireyler ilişki kurdukları kişilerin davranışlarını değerlendirirken temkinli olma ve sosyal olarak daha az risk taşıyan durumları tercih etme eğiliminde olabilmektedirler. (35, 36).

Önceki araştırmalar sosyo-ekolojik faktörlerin bireylerin reddedilme duyarlılığı üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir. İlişkisel hareketliliğin düşük olduğu kolektivist toplumlarda (örneğin, Doğu Asya) insanlar, sosyal ilişkilerinin birbirine bağımlılık nedeni ile daha sabit olduğu inancını benimsemekte iken, ilişkisel hareketliliğin yüksek olduğu bireyci toplumlarda (örneğin, Kuzey Amerika) insanlar, sosyal ilişkilerin isteğe bağlı doğası gereği bozulabilir olduğu inancını benimsemeye eğilimlidirler (37). Bu bilgiler ışığında mevcut çalışmanın yürütüldüğü ortamın kolektivist toplum yapısı düşüncesinin hâkim olduğu bireylerden oluşması reddedilme duyarlılığının bireyler üzerinde güçlü bir etkisinin olduğu ve bireylerin algıladıkları kabul duygusunun benlik saygısına önemli ölçüde etki ettiği düşünülmektedir.

Yine konu ile ilgili literatür incelendiğinde özellikle reddedilme duyarlılığının ebeveyn tutumları üzerindeki etkisini gösteren bir çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar ebeveynleri tarafından reddedilen çocukların reddedilme duyarlılığına sahip olma ihtimalinin; ebeveynleri tarafından kabul edilen çocuklara oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir (38). Otoriter aile tutumu ile yetişen çocuklar ile demokratik aile tutumu ile yetişen çocukların karşılaştırıldığı çalışmada otoriter ailelerin reddedici; demokratik ailelerin ise kabul edici tutumlarının olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışma bulguları, reddedici tutum sergileyen otoriter ailelerde yetişen çocuklarda reddedilme duyarlılığının geliştiğini göstermiştir (39). Rohner, ebeveyn kabul reddinin

yaşanan toplumdan, kültürel çevreden ve sosyoekonomik düzeyden etkilendiğini dolayısı ile kişinin çocuk yetiştirme tutumlarının sosyal şartlardan ayrıştırılmayacağını savunmuştur (40-42).

Kaçınmacı bağlanma ile reddedilme duyarlılığı arasında ise pozitif yönde bir ilişki görülmüştür. Kaçınmacı bağlanma reddedilme hassasiyetinin artmasına etkide bulunmaktadır. Kaçınmacı bağlanma stiline reddedilme hassasiyetinin artmasına etki ettiği bulunmuştur. Bu bulgulara benzer şekilde Ishaq ve Haque (10), güvenli bağlanan bireylerle karşılaştırıldığında kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireylerin reddedilme hassasiyetinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bu bireyler ihtiyaçlarını karşılamayan ve yeterli desteği sağlamayan ebeveynlere sahip oldukları için reddedilmekten korkmakta dolayısıyla da yakınlıktan kaçınmaktadırlar (43).

Beklenen aksine kaçınmacı bağlanma ile psikopatoloji arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Benzer şekilde, Lecompte ve ark.(44) da yaptıkları çalışmada güvenli, kaygılı ve kaçınmacı bağlanan çocuklarda içselleştirme problemleri açısından anlamlı bir fark bulamadıklarını bildirmişlerdir. Elde edilen bu bulguların olası bir açıklaması kaçınmacı bağlanmaya sahip çocukların kendi kendilerine yetebilme uğraşları sonucu bir dereceye kadar bakım verenlerini stresli koşulları düzenlemede kullanabilmeleri ya da en azından onları korkularının kaynağı olarak görmemeleri olabilir.

Sonuçlar değerlendirilirken çalışmanın iki üniversitenin öğrencileriyle gerçekleştirilmesi ve katılımcıların kadın erkek sayılarının dengesiz dağılımı nedeniyle bulguların genellenemeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmada enlemesine kesitsel yöntem kullanıldığı için depresyon ve kaygı belirti düzeylerindeki değişimi değerlendiren boylamsal bir araştırmaya ihtiyaç vardır. Örneklem klinik olmayan bir grubu içermesi sebebiyle sonuçlar risk grupları için düşünülürken dikkat edilmelidir. Ek olarak, yapılan araştırmalar reddedilme duyarlılığının farklı boyutlarının (örneğin, kaygılı reddedilme duyarlılığı, kızgın reddedilme duyarlılığı) ruh sağlığı sorunları üzerinde farklı etkilerinin olabileceğini göstermekte ancak bu çalışma reddedilme duyarlılığının farklı boyutlarına değinmemektedir. İleride yapılacak araştırmalarda reddedilme duyarlılığının farklı boyutlarının ele alınması ve kişinin kendinden alınan yanı sıra ebeveynler ya da arkadaşlar gibi farklı bireylerden alınan ölçümlerin de çalışmaya dâhil edilmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Kısıtlılıklarına rağmen bu çalışma, psikopatolojiye sahip bireylere dair müdahalelerin geliştirilmesinde bağlanma biçimlerine odaklanmanın önemini göstermektedir. Buradan yola çıkarak bağlanma stilleri odaklı müdahale programları geliştirmenin kaygı ve depresyon semptomolojisine sahip bireyler için faydalı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, bağlanma stilleri ve psikopatoloji arasındaki ilişki incelenirken benlik saygısının ve özellikle buna etki eden kültürel faktörlerinde dikkate alınmasının önemine dikkat çekilmektedir.

Etik Komite Onayı: Çalışmanın etik onayı verilerin toplanacağı üniversitenin 26.04.2018 tarih ve 2018/60/04/08 onay numarası ile Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır.

Hasta Onamı: Katılımcılara öncelikle çalışmanın amacı belirtilerek katılmaları için sözel ve yazılı onamları alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Mevcut çalışmada herhangi bir kişi/kişiler ya da kurum/kurumlar ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Finansal destek kullanılmamıştır.

Ethics Committee Approval: The ethics approval of the study was taken from Tekirdağ Namık Kemal University Non-Interventional Clinical Research Ethics Committee with the approval number of 2018/60/04/08 of 26.03.2018.

Informed Consent: Verbal and written informed consent was obtained from the participants.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: In the present study, there is no conflict of interest with any person/ persons or institutions / institutions.

Financial Disclosure: No financial support was used.

KAYNAKLAR

- Miller PH. Gelişim Psikolojisi Kuramları. Gültekin Z, çev. İstanbul: İmge Kitabevi; 2008.
- Bowlby J. Bağlanma. Soylu TV, çev. İstanbul: Pinhan Yayıncılık; 1969.
- Bartholomew K, Horowitz LM. Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *J Pers Soc Psychol* 1991;61:226–244. [CrossRef]
- Brumariu LA, Kerns KA. Parent-child attachment and internalizing symptoms in childhood and adolescence: A review of empirical findings and future directions. *Dev Psychopathol* 2010;22:177–203. [CrossRef]
- Sümer N, Ünal S, Selçuk E, Kaya B, Polat R, Çekem B. Bağlanma ve Psikopatoloji: Bağlanma boyutlarının Depresyon, Panik Bozukluk, Obsesif Kompulsif Bozuklukla ilişkisi. *Türk Psikoloji Derg* 2009;24:38–45.
- Madigan S, Atkinson L, Laurin K, Benoit D. Attachment and internalizing behavior in early childhood: A meta-analysis. *Dev Psychol* 2012;49:672–689. [CrossRef]
- Downey G, Feldman SI. Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *J Pers Soc Psychol* 1996;70:1327–1343. [CrossRef]
- DeWall CN, Masten CL, Powell C, Combs D, Schurtz DR, Eisenberger NI. Do neural responses to rejection depend on attachment style? An fMRI study. *Soc Cog Affect Neurosci* 2012;7:184–192. [CrossRef] <https://doi.org/10.1093/scan/nsq107>
- Bowlby J. Attachment and Loss: Vol 3. Loss. New York: Basic Books; 1980.
- Ishaq M, Haque MA. Attachment Styles, Self-Esteem and Rejection Sensitivity among University Students. *Pakistan J Psychol* 2015;46.
- Khoshkam S, Bahrami F, Ahmadi SA, Fatehizade M, Etemadi O. Attachment style and rejection sensitivity: the mediating effect of self-esteem and worry among Iranian college students. *Eur J Psychol* 2012;8:363–374. [CrossRef]
- Ayduk Ö, Gyurak A. Applying the cognitive-affective processing systems approach to conceptualizing rejection sensitivity. *Soc Personal Psychol Compass* 2008;2:2016–2033. [CrossRef]
- Gao S, Assink M, Cipriani A, Lin K. Associations between rejection sensitivity and mental health outcomes: A meta-analytic review. *Clin Psychol Rev* 2017;57:59–74. [CrossRef]
- Chango JM, McElhaney KB, Allen JP, Schad MM, Marston E. Relational stressors and depressive symptoms in late adolescence: Rejection sensitivity as a vulnerability. *J Abnorm Child Psychol* 2012;40:369–379. [CrossRef]
- Rowe SL, Gembeck MJZ, Rudolph J, Nesdale D. A longitudinal study of rejecting and autonomy-restrictive parenting, rejection sensitivity, and socioemotional symptoms in early adolescents. *J Abnorm Child Psychol* 2015;43:1107–1118. [CrossRef]
- Hamarta E. Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi 2004.
- Hazan C, Shaver PR. Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychol Inquiry* 1994;1:1–22. [CrossRef]
- Sarıcam H, Gencdogan B, Erozkhan A. The examination of the relationship between the university students' rejection sensitivities, self esteem and loneliness levels. *Procedia-Soc Behav Sci* 2012;46:2716–2720. [CrossRef]
- Orth U, Robins RW, Widaman KF, Conger RD. Is low self-esteem a risk factor for depression? Findings from a longitudinal study of Mexican-origin youth. *Dev Psychol* 2014;50:622–633. [CrossRef]
- Sowislo JF, Orth U. Does low self-esteem predict depression and anxiety? A meta-analysis of longitudinal studies. *Psychol Bull* 2013;139:213–240. [CrossRef]
- Tuijl LA, Jong PJ, Sportel BE, Hullu E, Nauta MH. Implicit and explicit self-esteem and their reciprocal relationship with symptoms of depression and social anxiety: A longitudinal study in adolescent. *J Behav Ther Exp Psychiatry* 2014;45:113–121. [CrossRef]
- Crocker J, Park LE. The costly pursuit of self-esteem. *Psychol Bull* 2004;130:392–414. [CrossRef]
- Selçuk E, Günaydın G, Sümer N, Uysal A. Yetişkin Bağlanma Boyutları İçin Yeni Bir Ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk Örnekleminde Psikometrik Açından Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları* 2005;8:1–11.
- Özen A, Sümer N, Demir M. Predicting friendship quality with rejection sensitivity and attachment security. *J Soc Pers Relat* 2011;28:163–181. [CrossRef]
- Çokluk Ö, Şekerioğlu G, Büyüköztürk Ş. Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik: Spss ve Lisrel Uygulamaları 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2012.
- MacKinnon DP. Introduction to Statistical Mediation Analysis (Multivariate Applications Series). New York London: Lawrence Erlbaum Associates; 2008.
- Baron RM, Kenny DA. The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *J Pers Soc Psychol* 1986;51:1173–1182. [CrossRef]
- Little TD, Card NA, Bovaired JA, Preacher KJ, Crandall CS. Structural equation modeling of mediation and moderation with contextual factors. In: Little TD, Bovaired JA, Card NA, editors. Modeling Contextual Effects in Longitudinal Studies. New York: Routledge; 2007. p.211–234. [CrossRef]
- Shamir-Essakow G, Ungerer JA, Rapee RM. Attachment, behavioral inhibition, and anxiety in preschool children. *J Abnorm Child Psychol* 2005;33:131–143. [CrossRef]
- Hankin BL, Kassel JD, Abela JR. Adult attachment dimensions and specificity of emotional distress symptoms: Prospective investigations of cognitive risk and interpersonal stress generation as mediating mechanisms. *Pers Soc Psychol Bull* 2005;31:136–151. [CrossRef]
- Rosenberg M, Owens TJ. Low self-esteem people: A collective portrait. In: Owens TJ, Stryker S, Goodman N, editors. Extending Self-esteem Theory and Research: Sociological and Psychological Currents. New York, NY, US. Cambridge University Press; 2001. p.400–436.
- Wilson CL. Attachment working models and false recall: A category structure approach. Texas A&M University, College Station, Doctoral dissertation 2006.
- Schug J, Yuki M, Maddux W. Relational mobility explains between- and within-culture differences in self-disclosure to close friends. *Psychol Sci* 2010;21:1471–1478. [CrossRef]
- Yuki M, Schug J. Relational mobility: A socioecological approach to personal relationships. In: Gillath O, Adams G, Kunkel A, editors. Decade of Behavior 2000–2010. Relationship Science: Integrating Evolutionary, Neuroscience, and Sociocultural Approaches. Washington, DC, US. American Psychological Association; 2012. p.137–151
- Li LMW, Adams G, Kurtiş T, Hamamura T. Beware of friends: The cultural psychology of relational mobility and cautious intimacy. *Asian J Soc Psychol* 2015;18:124–133. [CrossRef]
- Li LMW, Hamamura T, Adams G. Relational mobility increases social (but not other) risk propensity. *J Behav Decision Making* 2016;29:481–488. [CrossRef]
- Watanabe S. Job-searching: Social networks and mobility outcomes. *Japanese Soc Rev* 1991;42:2–16. [CrossRef]
- McLachlan J, Zimmer-Gembeck MJ, McGregor L. Rejection sensitivity in childhood and early adolescence: Peer rejection and protective effects of parents and friends. *J Relat Res* 2010;1:31–40. [CrossRef]
- Çardak M, Sarıçam H, Onur M. Perceived parenting styles and rejection sensitivity in university students. *TOJCE. The Online Journal of Counseling and Education* 2012;1:57–69. [CrossRef]
- Rohner RP, Chaki-Sircar M. Woman and Children in Bengali Village. Hannover and London: University Press of New England; 1988.
- Rohner RP, Preston AB. Worldwide Mental Health Correlates of Parental Acceptance Rejection: Review of Cross-Cultural and Intracultural Evidence. *Cross Cultural Resarch* 2002;36:16–47. [CrossRef]
- Rohner RP, Khaleque A, Courmoyer DE. Parental Acceptance Rejection Theory, Methods, Evidence and Implications. *Ethos: Journal of the Society for Psychological Anthropology* 2005;33:299–334.
- Collins NL, Feeney BC. A safe haven: Support-seeking and caregiving processes in intimate relationships. *J Pers Soc Psychol* 2000;78:1053–1073. [CrossRef]
- Lecompte V, Moss E, Cyr C, Pascuzzo K. Preschool attachment, self-esteem and the development of preadolescent anxiety and depressive symptoms. *Attach Hum Dev* 2014;16:242–260. [CrossRef]